

Jaargang 3 nr 3 juli 2015

Koppel

*Gezamenlijke uitgave
KNNV en IVN
in Noord West Overijssel*

Zomer editie

KNNV Koninklijke Nederlandse
Natuurhistorische Vereniging, vereniging
voor veldbiologie

KNNV Afdelingsbestuur
Postbus 171 8330 AD Steenwijk

Voorzitter Ton Bode, 0521 512074
voorzitter@noordwesthoek.knnv.nl

Secretaris en Redactiesecretaris Sicco
Hoekstra, 0561 451874
secretaris@noordwesthoek.knnv.nl

Tweede secretaris Tilly Berkenbosch,
0513 688463
tilly.berkenbosch@planet.nl

Penningmeester en ledenadministratie
Annette Bos, 06 51387138
penningmeester@noordwesthoek.knnv.nl

Bestuurslid Emile de Leeuw,
0561 477880
1awfs@xs4all.nl

Bestuurslid Greet Sanderse
greet.sanderse@home.nl

Bestuurslid vacant

Waarnemingen Ton Bode,
0521 512074
ton.bode@planet.nl

Bankrek.nr: NL95INGB0001027674 t.n.v.
KNNV afd.
De Noordwesthoek Steenwijk.

IVN Vereniging voor natuureducatie en
duurzaamheid
bestuur IVN afdeling Noordwest-Overijssel

IVN Afdelingsbestuur
Postadres Havezatherweg 5
8066 PB Belt-Schutsloot

Voorzitter Rian Hoogma
Binnenpad 44 8355 BS Giethoorn
0521 362279
jagerhoogma@hotmail.com

Secretaris Lute Nederhoed
Havezatherweg 5 8066 PB Belt-Schutsloot
038 3866589
ivn-secr@solcon.nl

Ledenadministratie Lyda Feenstra,
de Hilde 4, 7948 DS, Nijeveen
0522 251098
lydafeenstra45@gmail.com

Penningmeester Maarten Punt
Venebosweg 2 Ossenzijl
0561 851393
puntm@casema.nl

Bestuurslid Henk Mulder,
Oudeweg 97, 8376 HS Ossenzijl
0561 477574
henkmulder525@gmail.com

Bestuurslid Els Heibrink
0521 510211 06 57187354
elsheibrink@hotmail.com

Bankrek.nr: NL45INGB0000342784 t.n.v.
IVN afd. Noordwest Overijssel Steenwijk

Werkgroepen KNNV en IVN overzicht coördinatoren

KNNV

Vogelwerkgroep Thijs Krösschell
0521 795081
jmkrosschell@ziggo.nl
Weidevogelbescherming Ynske Ypma
0521 360921
ynskeypma@home.nl
Wintervoeding Jaap de Jong
0521 362389

Plantenwerkgroep Annette Bos
06 51387138
annette.bos@kpnmail.nl

Vlinderwerkgroep Gerrit Padding
0521 516771
gerritpadding@hotmail.com

Geologiewerkgroep Wim Brussee
0521 516373
krebberbrussee@hetnet.nl

Werkgroep Wolterholten Ernst J.Kleis
0521 513845
ej.kleis@hetnet.nl

Lezingen Theo van de Graaf
0521 587345
tvandegraaf@home.nl

Excursies Saskia Holleboom en Hugo Hemelrijk
0521 850963
saskia_holleboom@hotmail.com

Natuur en milieuplatform Henk Plat
0561 452117
henk.plat@planet.nl

Websitebeheer Emile de Leeuw
0561 477880
webmaster@noordwesthoek.knnv.nl
Website
www.knnv.nl/noordwesthoek

Contributie en lidmaatschap
KNNV leden € 30,50
KNNV huisgenootleden € 15,25
NWH en NWH huisgenootleden € 13,00
(nieuwe NWH leden niet meer mogelijk)
De contributie moet voor 1 maart
ontvangen zijn. Opzegging schriftelijk voor
1 november opgeven aan de
ledenadministratie

IVN

Excursies en gidsen Els Heibrink
0521 510211 06 57187354
elsheibrink@hotmail.com

Cursussen Lucille Keur
0561 477574
lkeur@hetnet.nl

Vogels Albert Steenbergen
0521 513547
albertsteenbergen@hotmail.com

PR Jan Feenstra, Nijveen
0522 251098 06 53116070
janfeenstra46@gmail.com

Natuurkoffers contactpersoon
Gerry Teurlinckx
0521 513495
gerryteu@planet.nl

**Werkgroep Jeugd natuurclub
De Weerribben**
Wieke Nijland contactpersoon
0522 244766
janenwieke88@gmail.com

Websitebeheer Louis Volkers
0521 521377
ivn.nwo.web@gmail.com

Website
www.ivn.nl/afdeling/noordwestoverijssel

Contributie IVN € 18,50 per jaar
Leden ontvangen het blad "Koppel" en
"Mens en Natuur", tijdschrift van het
landelijk IVN.
Donateur kan iedereen worden, die geen
werkend lid kan of wil zijn, maar wel het
verenigingswerk wil steunen: bijdrage
€ 18,50 incl "Koppel"
Huisgenootenlid bijdrage € 5,00
Beëindiging van het lidmaatschap IVN
Noordwest Overijssel, via schriftelijke
opzegging bij het secretariaat van het IVN
voor 1 november van het lopende jaar.

INHOUD.

blad 2	Van de redactie
blad 3	Van de voorzitters
blad 4	Geslaagd IVN gidsencursus + foto's
blad 6	IVN ledendag JeugdNatuurClub
blad 7	Cursus algemene introductie geologie
blad 8	Mijn mooiste plekje
blad 12	De natuur in je omgeving
blad 14	Over vlinders gesproken
blad 16	Wandeltip Kuierpaad
blad 19	Slechtvalken broedplekken
blad 20	Verhaal van een echte wolf
blad 21	Lezing aankondiging Omschrijving excursies
blad 26	Agenda vooraankondigingen
blad 27	Agenda KNNV en IVN werkgroepen
Blad 28	Agenda

“Koppel”, jaargang 3 , nummer 3, derde kwartaal 2015.

Natuurtijdschrift “Koppel” is een gezamenlijke uitgave van de KNNV en het IVN.
en vervangt de bladen “De Noordwesthoek” en “Het Moerasblad”

Redactie : Adrie Janne Westerneng

Vormgever : Gijs Westerneng

Drukwerk: drukkerij Hovens Gréve BV te Steenwijk

Belangrijke informatie voor het aanleveren van kopij:
graag op A5 formaat, via de mail en als **platte tekst (zonder opmaak).**
geen pdf bestand, foto's op een apart bestand.

Het volgende nummer verschijnt per 1 oktober 2015.

Kopij hiervoor graag voor 1 september

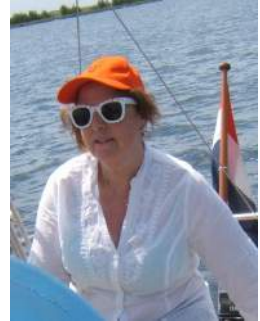
Redactieadres Schoolstraat 27 8371 WJ Scheerwolde.

E-mail redactiekoppel@gmail.com

Van de redactie.

Terwijl velen van u genieten van hun vakantie en de natuur aan den lijve ervaren, buigen wij ons met evenveel enthousiasme over de theorie. Bevoorrecht in onze positie. wij hebben immers de primeur!

Nieuwsgierig als we zijn, met het openen van de overlopende mailbox. In dit nummer worden heel veel planten en dieren onder de loep gelegd.

Wat de wandelingen betreft, treedt onze Sicco Hoekstra in de voetsporen van Theo van de Graaf, wat tot gevolg heeft, dat de schoenlapper overuren gaat draaien!

Van Wim Brussee krijgen we het verzoek om de vooraankondiging van een uitgebreide Geologie cursus nogmaals in ons blad te vermelden. De cursusopzet is nu definitief.

Het maakt me blij te kunnen constateren, dat onze leden prima in staat zijn, om ons allen door middel van hun schrijven mee te nemen in hun natuurbeleving. Dat was, wat ik graag wilde. Ondanks het feit, dat schrijven mijn hobby is, maken we nu kennis met de leden, die het verhaal op hun manier verwoorden. De rubriek "Mijn mooiste stek" voldoet daar in ruime mate in. Fantastisch!

Actief zijn en blijven met onze natuur, door zowel jong als ouder, dat lezen we over de Jeugd Natuur Club en de drie kersverse IVN gidsen. Zij houden de vinger aan de pols.

De natuur is altijd boeiend, als je het maar wilt zien. Iedereen een mooie zomerperiode toegewenst.

Adrie-Janne

Van de voorzitters.

Wanneer we dit voorwoord schrijven is het Bevrijdingsdag. We realiseren ons hoe bijzonder het is om in een vrij land te kunnen wonen. We hebben kiesrecht en vrijheid van meningsuiting, dat is een groot goed !

Het proces van samenwerking tussen onze beide verenigingen vordert. Op 23 maart kwamen de lokale besturen van IVN en KNNV bij elkaar. Tweemaal per jaar proberen we af te stemmen op welke wijze onze activiteiten gezamenlijk kunnen worden gepresenteerd en uitgevoerd. Ook deze Koppel is daar weer een voorbeeld van. We vinden het heel belangrijk om goed naar elkaar te luisteren en draagvlak te creëren. En dat niet alleen op bestuurlijk niveau, maar binnen al het verenigingswerk. De steun van onze leden hebben we daar bij nodig.

Ook zijn zowel afgevaardigden van het IVN als de KNNV naar een landelijke gespreksmiddag geweest in Nijkerk. De sfeer daar was goed, we spraken onder andere over de meerwaarde van een nieuwe organisatie die mogelijk in de toekomst gaat ontstaan. Als we goed met elkaar in gesprek blijven, elkaars mening blijven respecteren en ons vrij voelen in ons handelen, dan zien we voor onze organisaties een mooie en zonnige toekomst tegemoet.

Maar los van de bestuurlijke zaken gaat de natuur buiten haar eigen gang. Ondanks het feit dat de maand april lang koud is gebleven, gaan de ontwikkelingen gewoon door. Het blad komt aan de bomen, de roekennesten in de verschillende kolonies worden steeds meer achter blad verstopt en de eerste vlinders die uit de winterpop zijn gekropen, vliegen rond. We weten dat veel leden vaak buiten zijn en veel zien. Het lijkt ons leuk als jullie eens een aardige waarneming doen, om die dan te beschrijven en aan de redactie van Koppel aan te bieden. Laten we elkaar op de hoogte brengen en houden van de diversiteit aan planten en dieren die in onze omgeving voorkomen.

Andere artikelen zijn natuurlijk ook welkom. Schrijf je eens mee?

Rian Hoogma en Ton Bode.

Geslaagd voor de IVN-Gidsencursus !

door Henk Mulder

Drie leden van IVN-Noordwest Overijssel zijn in juni geslaagd voor de IVN-Gidsencursus in Norg. Het zijn Gerrit Houtschild (uit Dalfsen), Theo Versteegh (Paaslo) en Henk Mulder (Ossenzijl).

We hebben van september 2013 tot juni van dit jaar met veel plezier heel veel geleerd over het "wat" en het "hoe" van het natuurgidsen werk en we hebben het geleerde ook in praktijk gebracht. Een belangrijk onderdeel van de cursus is het eindwerkstuk. We hebben met z'n drieën een werkstuk gemaakt met als titel "Tussen de berg en de zee". Het werkstuk bestaat uit een wandel/fietsbrochure en een verdieping.

De brochure geeft korte, sfeervolle beschrijvingen van de drie landschappen (zand, veen en zeeklei) tussen de Woldberg en de voormalige Zuiderzee en van zes bijzondere plekken in die drie landschappen. Die zes bijzondere plekken zijn: de uitkijktoren op de Woldberg, de Woldberg, de oeverwaluwwand, het Braambos, de libellenvlonder en het hoogwaterkanon.

Onze inspanningen hebben een uitgebreide achtergrondinformatie opgeleverd. De brochure en de verdieping krijgen een plek op de website van IVN-Noordwest-Overijssel.

IVN Ledendag 2015

Meedenkers en –doeners gevraagd !!

Onze jaarlijkse IVN-ledendag staat gepland voor zaterdag 3 oktober 2015. We gaan deze keer op bezoek bij onze buurafdeling, de IVN-afdeling van Heerenveen. In de komende maanden gaan we het programma voor de ledendag maken en de dag organiseren. Wie mee wil helpen bij de voorbereidingen van de ledendag is van harte welkom en kan zich opgeven bij het bestuur. Contactpersoon daarvoor is Rian Hoogma, jagerhoogma@hotmail.com, tel. 0512-362279.

JeugdNatuurClub De Weerribben sluit seizoen af met eetbare planten

De laatste keer van dit seizoen, woensdagmiddag 27 mei, hebben de kinderen van de Jeugdnatuurclub zich verdiept in eetbare planten.

Op een prachtige picknickplaats bij Steenwijkerwold verzamelden de kinderen in kleine groepjes 6 verschillende planten; madeliefje, hondsdrif, zuring, brandnetel, paardenbloem en braam. De

kruiden werden gewassen en verwerkt tot een lekkere kruidenboter, waarna ze zelf een broodje boven het vuur mochten bakken. Een warm broodje met zelfgemaakte kruidenboter werd een heerlijke afsluiting!

Aan het eind van de middag heeft de groep afscheid genomen van begeleidster Tjallien Muis. Na dik 12 jaar stopt zij als begeleidster van JeugdnatuurClub De Weerribben. Tevens waren er jeugdleden die volgend jaar verder zullen gaan als Junior Ranger. Ook van hen werd afscheid genomen.

Woensdag 2 september start Jeugdnatuurclub De Weerribben het nieuwe seizoen bij het Buitencentrum te Ossenzijl. Kinderen tussen de 7 en 12 jaar zijn van 14.00 – 16.00 uur van harte welkom om mee te struinen in de natuur.

Kamperen?

De KG (Kampeergroep) van de KNNV is een werkgroep die in ons eigen land natuurkampeerweekenden houdt. Daarnaast, vooral in de winter, zijn er eendaagse natuurwandelingen. De werkgroep bestaat in 2015 65 jaar

en nodigt daarom speciaal dit jaar belangstellenden uit om eens te komen kennismaken. De KG staat open voor KNNV én IVN-leden en is te vinden op de KNNV-site onder "werkgroepen".
Rechtstreeks: www.knnv.nl/kampeergroep.
We kamperen met eigen kampeermiddelen bij de mooiste plekjes, waar we kennis en ervaring op veldbiologisch gebied met elkaar uitwisselen.

Anke Burgers

Cursus "Algemene Introductie Geologie" in najaar 2015

De Geologiewerkgroep organiseert aanstaande herfst een geologiecursus in De Meenthe. Verdeeld over een zestal avonden zullen de hoofdzaken van de geologie worden behandeld door geoloog Maaïke van Tooren uit Grouw. Mevrouw Van Tooren is docent Geologie aan de TU Delft en beheert een mineralenmuseum.

Deze cursus voorziet niet alleen in een behoefte bij de leden van de geologiewerkgroep, maar kan ook interessant zijn voor andere leden van de KNNV en het IVN en inwoners uit onze streek. Er zijn kosten aan deze cursus verbonden. Deze bedragen, voor zes avonden tezamen, 65 euro. De datums waarop de avonden gehouden worden zijn **8 en 22 oktober, 5 en 19 november en 3 en 17 december**. Deze datums vallen alle op donderdag. De cursus vindt plaats in zaal 3 van De Meenthe. Op het moment van schrijven is voor deze cursus nog plaats voor acht personen.

Bent u geïnteresseerd in geologie en landschapsvormen en wilt u zich opgeven voor deze cursus of er wat meer over te weten komen, bel dan met Leo Heijboer, tel. 0521 510117 of schrijf een e-mail naar dinieleo@kpnplanet.nl

Hier volgt een overzicht van de inhoud van de cursus:

Avond 1: Systeem Aarde

Ontstaan zonnestelsel

Opbouw aarde, korst en mantel

Hoe weten we dit?

Avond 2: De geologische klok, ontwikkeling van de atmosfeer en van het leven (heel globaal)

Ouderdomsbepalingen: relatief en absoluut

De geologische tijdschaal

Avond 3: Platen tektoniek

De ontwikkeling van het concept platen tektoniek

Processen die samenhangen met platen tektoniek

Avond 4: Vulkanisme

Samenstelling lava, gasgehalte, viscositeit

Explosieve erupties – niet-explosieve erupties

Vulkanen met een krater – spleeterupties

Waar vinden we vulkanen

Neveneffecten en postvulkanische verschijnselen

Avond 5: Landschapsvormende processen

Orogenesen en tektoniek

Verwerking, erosie, transport, sedimentatie

IJstijden

Avond 6: Mineralen en gesteenten

Mijn mooiste plekje?

door Sicco Hoekstra

Henk Plat vroeg me of ik van hem het stokje wilde overnemen om een stukje te schrijven voor de rubriek 'je mooiste plekje' in de Koppel. Dat wilde ik natuurlijk wel doen. Het heeft daarna wel een tijdje geduurd, want er kwamen wat oogproblemen tussen. Dat was een periode van niet zoveel kunnen doen, maar wel de tijd krijgen om over dit soort dingen na te denken. Het leverde echter geen resultaat op voor genoemde rubriek. Wel meerdere mooie, bijzondere plekjes in onze omgeving,

blad 8

die in mijn beleving allemaal de mooiste zouden kunnen zijn. Trouwens welke definitie zouden we aan het mooiste

plekje moeten geven? Ik denk dat ieder daar wat anders over zal zeggen. Het kan ook bijna niet anders dan dat onze herinneringen daar ook een rol in spelen. Daar zou ik dan toch mee willen beginnen, omdat de relatie 'toen en nu' voor velen van ons ook een rol speelt in de mooiste plekjes.

Mijn jeugd bracht ik door in Wolvega.

Mijn vader was daar kuiper voor de

Koppel juli 2015

melkfabrieken en maakte ook hooiharken. Zodoende kwam ik nagenoeg bij alle boeren in de omgeving en kende hen ook goed. We woonden aan het eind van de Eikenlaan (tegenwoordig Lycklamaweg) die overging in de Bovenweg naar Nijeholtpade. De Bovenweg was een zandweg met een fietspad ernaast. Achter ons huis keek je over de weilanden uit tot aan de Linde. Achter het huis waren ook enkele kleine petgaten maar ook hoge zandkoppen met meidoorns, bramen etc. 's Winters stond het land onder water en na 2 nachten vorst konden we schaatsen. Het land achter ons huis was van de familie Smale die in de Ronde Blesse een boerderij had (nu nog geloof ik). Het grasland werd bijna niet bemest. Het werd zomers eenmaal gemaaid en gehooid waarna het hooi met paard en wagen naar de Ronde Blesse werd gebracht. Toch niet naast de deur! Een maand later werden de pinken gebracht die er ook een paar maanden mochten genieten en vervolgens vroeg in de herfst weer werden opgehaald. In het voorjaar zag dit land er al fantastisch uit, behalve gras ook een overdaad aan bloemen en kruiden. In de sloten was ook veel aan de hand en we waren regelmatig aan het 'baggeren' en vonden daar 'óalepiepers' (kleine modderkruipers). Dit was de kleinste soort modderkruiper van ca. 10 cm. De grote kleine modderkruiper vingen we niet in deze kleine slootjes. Wel vingen we een kleine soort witvis die erg veel leek op een blei maar dat niet was. Het Fryske Gea lag ook schuin achter ons huis. Het was een voormalig verveningsgebied naast de Helomapolder (die nu weer onder water staat). We kwamen daar

Koppel juli 2015

erg vaak en kenden het gebied door en door. In die periode zag ik ook de nesten van purperreigers en vond dat toen eigenlijk heel gewoon. In die periode waren veel waarnemingen heel gewoon die dat nu niet meer zijn.

Een andere plek in mijn jongere leven speelde zich af rondom de Scheenesluis. U kent deze vast wel. De sluis verbindt de Scheene met de Helomavaart. Ik was daar vaak bij Dirk

Lampe die met zijn 2 zusters een boerderijtje had aan de Scheene. Dat ik er veel kwam, had vooral te maken met mijn vader die in de oorlog bij deze mensen een jaar ondergedoken zat. Anders moest hij naar Duitsland en dat wilde hij onder geen beding. Hij had de eerste dagen van de oorlog al te veel meegemaakt en wilde niet voor de Duitsers gaan werken. Dirk deed alles met de punter. Melken, hooien en het vee vervoeren. De melk werd 2x daags met de boot opgehaald. Dat was toen voor mij al een hele belevenis. Er was daar bij de Scheene nog veel activiteit. Er zat een sluiswachter en naast Dirk woonde ook een punterbouwer, waarvan ik vond dat

Blad 9

hij net zo zwart was als zijn punter!
Even verder stond een windmolen, waar
toen nog een molenaar woonde.
Wanneer de molen draaide, vond ik dat
erg indrukwekkend. Het geluid alleen
al...en die wieken, die leken met zo'n
kracht naar benedente komen, dat je
bang was een klap te krijgen!
De piepkleine huisjes langs de Scheene
waren allemaal nog bewoond en ik kan
me herinneren dat ik die mensen
allemaal nogal donker van uiterlijk vond
waaraan je kon zien dat ze hard
moesten werken.
We waren daar vaak aan het struinen.
Visten er soms dag en nacht. Voor ons
was dit een geweldige plek.
(Dirk Kerst Koopmans heeft hier een
mooi boekje over geschreven)

De wereld is in een paar jaar behoorlijk
veranderd en ziet er ook heel anders uit.
De mooie plekjes die eerder gewoon
waren en het landschap vormden, zijn
meer losse plekjes geworden. Het
verschil tussen wat wij als natuur (mooi)
vinden en de veranderingen t.a.v. de
landbouwkundige ontwikkeling, wordt
snel groter. Het gevoel buiten te zijn
wordt steeds meer 'naar een speciaal
gebied gaan, waar ik me prettig voel'.
Ik merk steeds meer, dat wanneer we bij
onzelf te rade gaan, dat eenzijdigheid
en schraalheid ons landschap
bedreigen.

Toen wij eerst aan de Lakeweg in
Ijsselham kwamen wonen, hadden we
het geluk, dat de ruilverkaveling
Paasloo – Kerkbuurt nog in
voorbereiding was en we het landschap
van voor de ruilverkaveling nog konden
beleven. Rondom ons huis was het ook
altijd een bijzondere beleving. De
watersnippen zaten in de herfst soms

blad 10

met honderden om ons huis en de
zwarte sterns vlogen eveneens in grote
getalen over het lange gras in de
weilanden naast ons huis. (Er werd pas
gemaaid als het gras in het zaad stond.)
Het aantal weidevogels was
overweldigend. Met buurman
Peereboom had ik afgesproken de
nesten af te zetten. Dat waren er op een
gegeven moment zoveel dat hij bij me
kwam en zei 'Sicco dit kan zo niet. Ik
kom bijna niet meer om al die stokjes
heen met de trekker.! Ja, wat nu? Ik had
wel eens nesten gezien, waarvan de
eieren onder de stront zaten en dat
kwam niet goed. We hebben het toen
een aantal jaren zo geregeld, dat ik vlak
van de voren de nesten afdekte met
deksels van oude pannen. Dat ging
goed. Kostte meer tijd maar gaf wel
voldoening.

De ruilverkaveling sloot de verbindingen
van de sloten af met het kanaal en het
land werd diep ontwaterd. Er werd zand
op gespoten, met als gevolg een droge
structuur om beter te bewerken. De
aftakeling van de vogelstand kon ik
vanuit ons huis volgen, heel jammer.
Het was eertijds een van de beste
weidevogelgebieden van Nederland.

Onze favorieten van nu zijn bij de
meesten van jullie wel bekend en zij
liggen in de natuurgebieden rondom
ons. Het zijn fantastische gebieden met
een open en soms ook een meer
besloten karakter. Het zijn mooie
wandelingen. Zeker waard om eens te
doen.

Het rondje Vloddervaart en
Woldlakebos.

We kunnen onze fiets of auto parkeren
bij de visvijver aan de Woldlakeweg.

Koppel juli 2015

Vandaar kun je het pad nemen langs de Vloddervaart.

Enkele jaren geleden was dit nog een pad langs de vaart waar je op een paar plekken heerlijk op je rug kon liggen luisteren naar wat er om je heen gebeurde. Het is er wat besloten maar ook open. Wij troffen daar tot voor kort de zomertortel aan, een fantastisch mooi duifje met een al even mooi geluid (koeren wil ik het niet noemen). In de winterperiode treffen we er regelmatig de klapekster aan.

Wanneer je het pad afloopt, kun je bij de brug over de Vlodder links af langs de nieuwe natuur de polder Wetering -Oost in. Een prachtig punt om met mooi weer even te zitten en eens goed naar vogels te kijken. Er is altijd wat te zien. Vaak ook bijzondere vogels.

Wanneer we doorlopen kunnen we het Woldlakebos meenemen. Het Woldlakebos is bekend vanwege zijn soortenrijkdom aan libellen. Twee jaar geleden troffen we op het zandpad het vrouwtje van de grote weerschijnvlinder aan. Een prachtige vlinder, waar in het Kuinderbos hele stukken bos voor worden aangepast om hem daar te krijgen.

Rondje Roomsloot.

Koppel juli 2015

Je kunt beginnen bij het gronddepot aan de Rietweg (van Wetering naar Nederland). Even aandacht voor het gronddepot dat met al zijn bulten en stobben soms ook niet alledaagse vogels herbergt.

Het pad loopt door een mooi gebied met in het eerste stuk mooie inkijkjes tussen het bos op de ribben.

Op het eind van het eerste stuk bij de weg Steenwijk Blokzijl gaan we rechtsaf het pad op langs de Roomsloot. Dit pad loopt tussen de polder en het moerasgebied. 's Winters zien we vaak trekvogels en in het voorjaar en de zomer kunnen we ook de bruine kiekendief aantreffen.

Het rondje Wetering.

Wij beginnen meestal bij het gemaal Wetering-West en lopen dan een rondje tegen de klok in richting Kalenberg Zuid en volgen dan het fietspad richting Nederland. Vlak voor Nederland nemen we een deel van een wandelroute richting het gemaal Wetering West.

Dit is een mooie route met veel afwisseling. Eerst komen we na een verwijzing naar de eendenkooi van Pen, het 'zandgat' tegen waar in het voorjaar met de ochtendzon in de rug een mooi beeld is te zien van het kristalheldere water met een aansluiting van de verschillende kleuren groen van bomen en struiken. Dit palet van minieme kleurverschillen, die bij het uitlopen van de wilgen in het voorjaar tevoorschijn komen, is iedere keer weer mooi om te zien en te beleven.

Het fietspad van Kalenberg naar Nederland is ook bijzonder omdat het is aangebracht op het zand, dat uit de naastliggende Diezengracht is gekomen. Je vraagt je dan wel af hoe het dan komt dat desondanks het

fietspad niet in het veen wegzakt. Ik heb de topografische kaart erop nagekeken en zag dat er een smalle zandstrook loopt van Kalenberg Zuid naar Nederland. De vegetatie is er ook wat anders lijkt het. In ieder geval zien we er veel grote wilgen, die op andere plekken niet te zien zijn en op het zand goed gedijen.

Ook dit jaar zijn we weer een aantal keren nachtegalen gaan luisteren bij het fietspad nabij Nederland. In een periode van een paar jaar is deze plek erg populair geworden bij de familie nachtegaal. Het ging er ook dit jaar weer bijzonder heftig aan toe met soms

ca. 8 mannetjes bij elkaar, die blijkbaar allemaal probeerden de beste te zijn. Het deel van het pad van Nederland naar het gemaal Wetering West is onderdeel van een wandelpad. In de winter nadat het riet is gemaaid en in het vroege voorjaar, vind ik dit een van de mooiste plekken in onze omgeving. De wijsheid en toch ook de beslotenheid van dit stukje vind ik heel bijzonder. Ik denk ook dat dit mede komt doordat er geen enkel storend element in de omgeving is te zien. Een plek waar mijn gedachten niet los van kunnen en willen komen. Ik blijf het steeds weer als uniek beleven.

De natuur in je omgeving, letterlijk opgevat.

Door Ton Bode.

Zoals in eerdere Koppels al is aangegeven, stimuleert de KNNV al een aantal jaren het kijken naar en beleven van de natuur in achtereenvolgens je eigen tuin, balkon of naastgelegen plantsoen, vervolgens in de wijk of buurt waarin je woont en dit jaar strekt dat zich uit tot het eigen dorp of stad. Overigens wordt daarmee niet bedoeld dat we geen oog zouden mogen hebben voor de schitterende natuur in de wijde omgeving, integendeel. Maar het kijken dichtbij huis kan tot verrassende vondsten leiden.

Op 8 maart, het was een van die mooie voorjaarsdagen, hadden Netty en ik de lentekriebels om de tuin vast wat op te schonen. Bij het uitgraven van een braamstruik die in de weg stond, vond mijn vrouw een kever in rust op enkele

centimeters onder het maaiveld. Een gouden tor was onze eerste reactie, maar die in Nederland zeldzame soort bleek het niet te zijn. Het was wel een gouden tor, maar niet de gouden tor, het was namelijk de gedeukte gouden tor

met de mooie wetenschappelijke naam *Protaetia metallica*. De larven van deze soort groeien op in de nesten van rode bosmieren en tegen het einde van de

winter komen de kevers uit de pop. Ons exemplaar had het nog koud en had alle poten (zes bij insecten) ingetrokken. Op de hand en in het zonnetje begon hij toch wat op te warmen en vertoonde al wat levendigheid. Dus maar gauw terug gezet.

Van andere soorten gouden tor, die in wat zuidelijker streken leven, ontwikkelen de larven zich in (rottend) hout en in de strooisellaag. Omdat ik in mijn tuin voor zover ik weet geen nesten van een rode bosmiersoort heb (wel van de zwarte wegmier, de gele weidemier en de glanzende houtmier) is het nog niet duidelijk waar de ontwikkeling van de gedeukte gouden tor heeft plaats gevonden. Misschien wel in de nesten van de glanzende houtmier, die zijn nesten tenslotte van een mengsel van zand en hout maakt. Misschien komen we daar nog eens achter.

Negen dagen later, op 17 maart ben ik in gesprek met Rian Hoogma. Netty komt thuis met de mededeling dat er een leuk boktorretje op het kozijn van de schuurdeur zit. Nieuwsgierig erop af en jawel, een minuscule boktor van slechts enkele millimeters groot, zit zich in het zonnetje op te warmen. Dat het een boktorsoort was, kon je vooral zien aan de lange sprietten die de familieleden van de boktorren kenmerken. Nieuwsgierig op zoek naar de naam, via de tabel op nederlandsesoorten.nl, komen we op de gewone borstelboktor met de onuitsprekelijke wetenschappelijke naam *Pogonocherus hispidus*. Uit het feit dat er een gewone borstelboktor bestaat, kun je afleiden dat er nog een aantal borstelboktorren in ons land voorkomt. En dat is ook zo.

Er zijn er nog vier die in ons land bekend zijn.

De onze, de gewone dus, komt in ons

land op zandgronden voor langs bosranden, in boomgaarden en tuinen. De eitjes worden afgezet onder de schors van pas afgestorven dunne twijgen van een groot aantal soorten bomen en struiken. Van de genoemde soorten in het register komen er ook enkele in mijn tuin of directe omgeving voor. Zo worden onder andere appel, klimop en prunus genoemd. De poppenwieg overwintert in het hout of in de strooisellaag en in het vroege voorjaar verschijnt het volwassen insect, de kever in dit geval.

Bij deze beide soorten speelt de strooisellaag mogelijk een rol van betekenis en wordt de aanwezigheid van oud hout weer eens benadrukt. Wil je een grote verscheidenheid aan soorten in de tuin hebben, dan is het dus zaak om niet alles op te ruimen, maar op plaatsen waar dat niet hinderlijk is, takjes en dergelijke te laten

liggen. Er zijn vast meer insecten die als ei, als larve of als pop in al dan niet vermolmd hout een deel van hun leven doorbrengen.

Voor alle duidelijkheid geef ik aan dat ik met hulp van derden tot determinatie van met name de gedeukte gouden torben gekomen. De eenvoudige veldgidsen die ik gebruik, geven lang niet altijd uitsluitsel bij het bepalen van een soort. Maar het zoeken naar de waarheid over het leven in je tuin geeft wel voldoening.

Bron: www.nederlandsesoorten.nl

Over vlinders gesproken ...

door Ton Bode.

In het tijdschrift Vlinders 2/15, een uitgave van de Vlinderstichting in Wageningen, lees ik over de argusvlinder iets waar ik geen weet van had. De argusvlinder is een van de vlindersoorten waar het niet goed mee gaat. Dankzij allerlei tellingen op monitoringrondes is men er achter gekomen dat de stand terugloopt. In de laatste tien jaar is de soort, die verspreid over ons land kan worden aangetroffen, achteruit gegaan. Maar wat voor mij nieuw was, is dat de vrouwtjes hun eitjes vaak leggen op warme plekjes bij verticale structuren. Dat klinkt ingewikkelder dan het is. Bedoeld wordt dat in agrarisch gebied de eitjes vaak worden afgezet bij houten hekken en palen. Hout neemt de warmte goed op en houdt deze ook lang vast. Als de begroeiing aan de voet van het houtwerk niet al te veel verruit, dan ontstaat er een ideaal klimaat voor de

eitjes en rupsen om zich te ontwikkelen. De waardplanten voor de rupsen zijn verschillende overblijvende grassen en een ideaal biotoop bestaat uit graslanden met kale stukken, zoals je die aan slootkanten en in wegbermen aan kunt treffen. De oproep die de Vlinderstichting doet is 'laat het houten hek weer terugkomen in het landschap'.

Een tweede artikel in hetzelfde blad gaat over de grote vuurvlinder, die als enige populatie voorkomt in de Weerribben en die ook gezien wordt in De Wieden en in de Rottige Meenthe. Vanwege de zeldzaamheid van deze soort wordt er via beheersmaatregelen geprobeerd delen van het nationale park Weerribben-Wieden geschikt te maken als leefgebied. De grote vuurvlinder heeft slechts één waardplant en dat is de waterzuring. Bij het voorkomen van deze plant in een groot aaneengesloten moerasgebied met petgaten, is de kans aanwezig dat u deze zeldzame soort (de ondersoort komt alleen in Nederland voor) ziet. Het leuke is dat de grote vuurvlinder 100 jaar geleden in Nederland werd ontdekt, nadat hij ruim 50 jaar eerder in Engeland als uitgestorven werd beschouwd. Het is dus bijzonder dat de grote vuurvlinder nog steeds in onze omgeving voorkomt en het is hard nodig dat de soort ondersteuning krijgt in de vorm van extra aandacht bij het beheer in ons laagveenmoeras.

Ter gelegenheid van 'grote vuurvlinder 100 jaar' is er een programma opgesteld, met op 5 en 12 juli 's middags een vaarexcursie. Nadere informatie en opgave: www.vlinderstichting.nl.

Voor professioneel advies hoeft u niet verder te kijken...

...kom meer dan **250** verschillende verrekijkers en telescopen voelen, proberen en bekijken, in het testcentrum van CameraNU.nl

Wij zijn trotse partner van **Staatsbosbeheer, Sovon** en diverse **vogelwerkgroepen**. Door deze verbinding sponsoren wij onder andere het **onderhoud van observatiehutten**

www.cameranu.nl

 cameranu.nl

Wandeltip – Kuierpaad –

3,7 of 5,4 km

door Theo van de Graaf.

Deze wandelroute is normaal gesproken het hele jaar door goed te belopen met goede wandelschoenen. Alleen in de wintermaanden kan het een enkele keer voorkomen dat de grondwaterstand zo hoog is dat de route zelfs met laarzen niet goed begaanbaar meer is. Dit komt maar zelden voor en alleen na een flink aantal dagen langdurige regenval. Wees in dat geval dus voorbereid op mogelijke onbegaanbaarheid.

Voor meer informatie over het gebied zie: www.itfryskegea.nl/Natuurgebied/Lendevallei

Startpunt:

Neem op de A32 afslag 7, Steenwijk-Noord. Aan het einde van de afrit richting Steenwijk. Neem op de rotonde de eerste afslag, richting De Blesse. Na Witte Paarden in de scherpe bocht rechtsaf, richting De Blesse. In De Blesse direct na het tankstation rechtsaf, richting Steggerda. Na het passeren van het bord bebouwde kom Steggerda meteen de eerste weg linksaf, Buitenweg. Na 2 km linksaf, Hemweg. De weg eindigt bij een parkeerplaats. Dit is het startpunt van de wandeling.

Routebeschrijving:

a. Bij de parkeerplaats gaat de weg over in een fietspad. Loop over dit fietspad naar de Linde en ga aan het einde rechtsaf. We lopen nu langs de Linde en door het natuurgebied Lendevallei. (Lende is Weststellingwerfs voor Linde.) We volgen het fietspad en steken verscheidene bruggetjes over (1). Let

hier in de winter op de klapekster (2) en in het voorjaar op blauwborst, roodborsttapuit en sprinkhaanzanger. Van de overkant is dan het gejedel van wulpen te horen. Direct langs het fietspad groeit penningkruid (3).

b. Na ruim een kilometer rechtsaf bij het bordje Kuierpaad. Wie 3,7 km wat weinig vindt, kan er voor kiezen eerst nog rechtdoor te lopen tot de Kontermansbrug. Bij deze brug staan picknicktafels. Met het heen en weer lopen komt er nog 1,7 km bij, wat het totaal op 5,4 km brengt. Uiteraard gaan we dan bij het bordje Kuierpaad linksaf.

c. We volgen nu de rode paaltjesroute tot we uitkomen op de Hemweg. Het eerste stuk tot aan het bankje kan behoorlijk nat en modderig zijn. Na het bankje houdt dit snel op. Het graspad

volgt eerst de loop van een oude meander. Na een scherpe bocht naar links laten we de meander achter ons en lopen over een breed pad tussen wilgenstruweel. In het voorjaar horen we hier overal de fitis. Na enkele honderden meters krijgen we uitzicht naar links. Dit is een prima plek om reeën te zien.

d. Aan het einde maakt het pad een scherpe bocht naar rechts. In het grasland rechts van het pad komt blauwe knoop (4) voor. Het pad maakt een scherpe bocht naar links en meteen weer naar rechts. Na een lang recht stuk steken we de Steggerdavaart (of Steggerdasloot) over (1). Direct na de brug linksaf en na 100m rechtsaf. Na nog wat bochten komen we uit op de Hemweg en gaan rechtsaf. Let hier op rietgorzen, soms ook geelgors, en blauwborst. Het water langs de Hemweg is altijd bruin van kleur (5). In de omgeving van de parkeerplaats laat de nachtegaal zich vanaf 20 april regelmatig horen.

1. Direct langs de Linde en in de

omgeving van Noordwolde werd vroeger veen afgegraven. Vanouds werd de gewonnen turf afgevoerd via de Linde, een lastig bevaarbare rivier vanwege ondiepte en vele kronkelende meanders. Het varen schoot niet op. Daarom werd de rivier tussen 1922 en 1927 gekanaliseerd, dat wil zeggen uitgediept en rechtgetrokken. Veel oude meanders werden gedempt met bagger uit de nieuw gegraven delen van de rivier, maar enkele meanders bleven intact. Vandaar de vele bruggetjes in het fietspad, die deze oude meanders kruisen. Het eerste bruggetje dat we oversteken is een uitzondering, het kruist een gegraven sloot. Bij het

tweede bruggetje is de oude meander goed zichtbaar. De derde en langste brug kruist de Steggerdavaart. Deze vaart is al in 1604 gegraven. Je zou dan ook een rechte vaart verwachten. Vanaf de brug zien we echter dat de vaart een fraaie bocht naar links maakt en daarna een vrij scherpe bocht naar rechts. Pas vanaf die laatste bocht is de vaart kaarsrecht. Het eerste, bochtige stuk is dan ook

weer een oude meander. Vroeger mondde de Steggerdavaart uit in de Linde op het punt waar we nu de scherpe bocht zien. Later in de wandeling kruisen we de Steggerdavaart opnieuw, maar dan over het rechte deel van de vaart. Bij de volgende bruggetjes zien we dat de oude rivierlopen duidelijk beginnen te verlanden. Als ze niet opnieuw worden uitgediept zullen ze geleidelijkaan verdwijnen. Er bestaan wel plannen om ze in oude staat te herstellen.

2. De klapekster is een zwartwit gekleurde vogel ter grootte van een merel. Hij valt op door het overheersende wit in zijn verenkleed en zijn gewoonte om in de top van een boom of struik op de uitkijk te gaan zitten. Vanaf deze zitplaats doet hij geregeld uitvallen naar een prooi in de vorm van een muis, kleine vogel of groot insect, vooral mestkevers. Om deze prooien te vangen is hij prima toegerust met scherpe nagels en een haaksnavel als van een roofvogel. Bij een overvloed aan voedsel heeft hij, precies als andere klauwieren, de gewoonte om prooien op doorns of prikkeldraad te spietsen om zo een voorraad aan te leggen. Vroeger was de klapekster in ons land een schaarse broedvogel van hoogveen- en heidegebieden. Sinds 2002 broedt hij niet meer in ons land. De vogels die in de winter waargenomen worden, zijn afkomstig uit noordelijker streken en trekken in klein aantal door of overwinteren hier. Tussen oktober en maart bivakkeert er de laatste winters steeds een in de omgeving van het fietspad. Let daarom op de toppen van bomen en struiken aan beide zijden van de rivier. Aan het
blad 18

einde van de winter verraadt hij zijn aanwezigheid ook door zijn gezang.

3. Penningkruid is een lage kruipende plant die lange stengels vormt. Deze stengels groeien hier het fietspad op, zodat de plant niet moeilijk te vinden is. Aan de stengels zitten paren van tegenover elkaar staande bladeren met een vrijwel ronde vorm, als van een munt. Vandaar de naam penningkruid. In het midden van de stengels groeien vrij grote gele bloemen. De bloeitijd is van juni tot augustus.
4. Blauwe knoop bloeit van juli tot september met paarsblauwe bloemen die altijd wat boven de omringende lage begroeiing uitsteken. De bloemhoofdjes hebben een doorsnede van twee tot drie centimeter en bestaan uit vele dicht tegen elkaar aan groeiende afzonderlijke bloempjes. De bladeren zijn lang en smal. Het is een plant van schraalgraslanden zoals dat hier ook het geval is.
5. De bruine kleur van het water wordt veroorzaakt door ijzer in de grond. Tot ongeveer 1960 werd langs de Linde ijzeroer gedolven. Dit

Koppel juli 2015

ijzeroer ontstond daar, waar het ijzer uit het grondwater van de hogere gronden in het rivierdal aan de oppervlakte kwam en oxideerde. Het ijzeroer werd naar Schotland geëxporteerd en daar gebruikt bij de zuivering van kolengas. Het graven

van ijzeroer liet weinig sporen na in het terrein. Het oer werd gewonnen en afgevoerd; het terrein langs de Linde werd daarna geëgaliseerd en weer met gras ingezaaid.

Zitten Nederlandse slechtvalken verlegen om broedplekken?

door Ton Bode

Op 28 april zette Vogelbescherming Nederland een bericht over de slechtvalk op Natuurbericht.nl. In De Mortel in Noord-Brabant konden de verrichtingen van een slechtvalkenpaar worden gevolgd via de camera van Beleefdelente.nl.

Slechtvalken broeden graag zo hoog mogelijk. Dus nestelen ze op hoge gebouwen, torens en elektriciteitsmasten. Maar geschikte broedplekken zijn schaars en de populatie slechtvalken groeit als kool. En daarom wordt er soms op leven en dood geknokt om de meest geliefde broedplekken. Het broedgebied moet overzichtelijk zijn en potentiële prooien moeten in ruime mate voorhanden zijn. In het territorium moeten bij voorkeur ook waterpartijen aanwezig zijn. Ooit

waren er van dit soort plekken genoeg. In Nederland was de slechtvalk in de vorige eeuw namelijk een uiterst schaarse broedvogel, dus ze hadden de vrije keus. Broedgevallen waren bekend op Schiermonnikoog en de Veluwe waar rond 1975 een broedpaar werd vastgesteld. In 1990 vestigde zich een broedpaar in Limburg en in 1996 volgde daar een tweede paar. Maar nu de populatie slechtvalken de laatste jaren omhoog schiet, worden ideale broedplekken steeds vaker betwist. In 2012 werd de Nederlandse slechtvalkpopulatie geschat op ongeveer 120 paren.

Steenwijk heeft een grote kerk met een hoge toren. Waarnemingen van niet broedende slechtvalken worden met enige regelmaat in de Kop van Overijssel gedaan. In de provincie Overijssel is het broeden van slechtvalken in acht atlasblokken vastgesteld. Noordwest-Overijssel laat op de verspreidingskaarten een grote lege plek zien. Wel is bekend dat met enige regelmaat een slechtvalk op de toren aanwezig is. Hoe mooi zou het zijn om een broedkast op onze Steenwijker toren te plaatsen om zo

deze mooie vogelsoort een kans op uitbreiding van de populatie in onze omgeving te bieden. En vanuit ecologisch oogpunt zou het bijzonder interessant zijn om te volgen wat het effect van een broedpaar slechtvalken zal zijn op de broedpopulaties van de roek, een kraaiachtige die op verschillende plaatsen in de stad in kolonies broedt.

Het verhaal van een echte wolf

Mw. A. van Tielen-de Groot

In de jaren na de tweede wereldoorlog was er in Hoek van Holland een doorgangskamp voor buitenlandse militairen die weer naar huis gingen. Een van de eenheden had een wolf als mascotte bij zich. Toen ze merkten dat ze de wolf niet mee mochten nemen naar hun thuisland, nam mijn oom hem mee naar huis. Mijn oom werkte in die tijd in dat kamp. 's Avonds kwam hij bij ons op de koffie. Wij, vijf meiden, vonden de wolf erg mooi en lief, hoewel onze oom ons niet toestond om hem te aaien. De wolf, die wij aanvankelijk voor een mooie hond aanzagen, lag de hele avond braaf naast de stoel van mijn

oom. In zomer en winter bleef hij buiten. Ook als er sneeuw lag en als het vroom. Mijn oom had wel een hok voor hem gemaakt. Na verloop van tijd is de wolf overleden.

Omdat er naar aanleiding van het zien van een wolf in ons land meteen een hevige discussie ontstaat over de schadelijkheid van wolven, leek het mij goed om te laten weten dat wolven ook iets aardigs hebben en dus zelfs als huisdier kunnen worden gehouden.

Naschrift redactie: Wolven leven in roedels en zijn in staat om onder andere schapen aan te vallen en te doden. Dat schijnt de eenzame wolf die langs onze oostgrens trok ook te hebben gedaan, ook al is uit onderzoek gebleken dat het waarschijnlijk om een onervaren wolf ging. Als er voldoende natuurlijk voedsel voor wolven aanwezig is in ons land (een lekkere ree is niet te versmaden), dan zal de angst voor (te vergoeden) schade afnemen. Het antwoord op de vraag of er plaats is voor een of meer roedels wolven in Nederland, is nog niet eenduidig te geven. Wolvendeskundigen houden zich met dit vraagstuk bezig.

Meer informatie over wolven:
www.wolveninnederland.nl

Lezing

Maandag 21 september
Diersporen, een kijk op de verborgen wereld van de dieren
door Jeroen Kloppenburg

Dit is een extra algemene lezing die gecombineerd wordt met een excursie op 3 oktober. Kijk voor meer informatie bij de excursies in dit blad. Zie ook www.diersporen.info, de website van Jeroen Kloppenburg. De lezing vindt plaats in De Klincke, Kerkstraat 16 in Steenwijk, aanvang: 20.00 uur. De toegang is gratis.

Omschrijving excursies

Zondag 5 juli

Expeditie Rottige Meente

Het natuurreservaat Rottige Meente behoort evenals 'grote broer' De Weerribben tot de restanten van het laagveenmoeras dat zich ooit over een groot deel van Nederland uitstrekte. Als gevolg van de vervening is een schitterend gebied ontstaan waar onder andere de otter, de grote vuurvliinder en de roerdomp te vinden zijn.

Op deze zondagmiddag zal het hele gezin worden uitgedaagd om dit veelzijdige natuurgebied te verkennen. De gids vertelt niet alleen over het

gebied, maar zet

het gezin ook aan het werk met verschillende activiteiten.

Start 14.00 uur vanaf de Tentepolle, Pieter Stuyvesantweg 150, 8481 JB Nijetrijne.

De wandeling, die tot ongeveer 16.00 uur zal duren, staat onder leiding van Sandra Visser tel:

0561-480820 of
06-25246139

NIET MEER ZOEKEN!

DRUKKERIJ HOVENS GRÈVE B.V.

*levert al meer dan 145 jaar alle soorten drukwerk.
Ook voor fotocopies en digitaal printen kunt u er terecht.*

*Het productaat
"Hofleverancier"
garandeert u
kwaliteit.*

ONNA STRAAT 11-13
8331 HL STEENWIJK

E-MAIL: INFO@HOVENSGREVE.NL

TELEFOON (0521) 52 26 00

TELEFAX (0521) 52 27 00

INTERNET: WWW.HOVENSGREVE.NL

Vrijdag 17 juli Wat leeft er in het moeras!

Vrijdagmiddag 17 juli kunnen ouders met hun kinderen van alles beleven op en rond het natuurpad in Natuurgebied De Weerribben. Al lopende wordt er iets verteld over de ontstaansgeschiedenis van het gebied en over de dieren die er leven. Welke kleuren heeft een ringslang? Hoe kun je over water lopen? Onderzoek welke dieren er in een sloot leven.

De middag start om 13.30 uur vanaf de parkeerplaats bij het buitencentrum van Staatsbosbeheer aan de Hoogeweg in Ossenzijl. We zullen tegen 15.30 uur weer terug zijn.

Nadere informatie: Els Heibrink
06- 57187354

Zaterdag 25 juli Olde Maten

Het natuurgebied Olde Maten en Veerslootlanden (tussen Zwartsluis en Staphorst) is in 2014 geheel heringericht. Het gebied vormt samen met de Weerribben, de Wieden en de Rottige Meente het grootste bijna aaneengesloten laagveengebied in

West-Europa. Het westelijk deel bestaat uit de Olde Maten, een

veenweidegebied met veen typische laagveenverkaveling van smalle lange percelen. Tussen deze percelen zijn rond 1800 smalle zogenaamde boksloten gegraven op de perceelgrenzen. De sloten werden gebruikt voor transport met bokken (pramen) in het gebied. Deze lange smalle petgaten zijn inmiddels dichtgegroeid (verland) en deels begroeid met elzen. Hierdoor is er lokaal een kleinschalig landschap ontstaan. De natuur was vroeger dezelfde als van De Weerribben en De Wieden, maar door verdroging en achterstallig onderhoud zijn veel soorten verdwenen. Er is echter nog veel over vandaar dat het ook is aangewezen als N2000 gebied. Met de herinrichting heeft het gebied weer een eigen waterhuishouding en is het helemaal eigendom van Staatsbosbeheer geworden. Met het aangepast beheer van de dichtgegroeide boksloten en de tussenliggende graslandpercelen hoopt Staatsbosbeheer dat een groot deel van de vroegere laagveennatuur weer terug keert. Oostelijk van de Olde Maten liggen de Veerslootlanden, dit is een blauwgraslandreservaat met laatste stukje oorspronkelijke Staphorsterveld. Nooit bemeste hooilanden met allerlei zeggesoorten, orchideeën, trilgras, stijf struisriet, etc., maar ook zilveren maan en grauwe klauwier. Rondom het blauwgraslandreservaat liggen percelen die zijn afgeplagd t.b.v. van de ontwikkeling van natte schraallanden. Ondanks de relatief korte tijd hebben soorten als moerasviooltje, geelgroene zegge, snavelzegge en tormentil zich al gevestigd. Het ziet er veel belovend uit. Excursieleider deze dag is Jeroen Bredenbeek. Hij is boswachter in het gebied en vertelt over het nieuw

ingerichte gebied, over de inrichting, over de plant- en diersoorten die er voorkomen en nog veel meer!

Vertrek 9.00 uur parkeerterrein Eesveense zijde station Steenwijk. Om 9.30 uur verzamelen bij de kruising Zwartewaterkloosterweg en Conradsweg in Rouveen.

Meer informatie: Jeroen Bredenbeek 06-50213096

Zondag 9 augustus en zaterdag 15 augustus Fietsen door De Weerribben

Natuurgebied De Weerribben kunt u uitstekend per fiets verkennen. Tijdens deze fietstocht zal de gids u vertellen over de ontstaansgeschiedenis van het gebied. Op verschillende plaatsen staat u stil om te genieten van de bijzondere flora en fauna die u tegen komt. Start om 13.30 uur vanuit Buitencentrum Staatsbosbeheer te Ossenzijl. We zullen rond 16.00 uur weer terug zijn bij het Buitencentrum. Nadere informatie: Colette de Haas- van Harten tel:0561- 481407

Zondag 23 augustus Ontdek het Laarzenpad!

Het laarzenpad is een 3,5km lang natuurplek door het Weerribbenmoeras in de buurt van Kalenberg. Met een natuurgids loopt u over een dichtgegroeid water van riet, stroken moerasbos en slootjes. De gids vertelt u welke planten en

Koppel juli 2015

dieren er in het gebied leven. Vergeet niet uw laarzen aan te doen!!

Verzamelpaats: Kalenbergerpad 4 bij het informatiecentrum van Nationaal Park Weerribben Wieden. Tijd: 10.00 - 12.00 uur.

Voor extra informatie en opgave kunt u contact opnemen met Jacco Schilder

email: jaccoenmonica@tele2.nl

Woensdag 26 augustus Vleermuis spotten in de stad!

Op deze woensdagavond gaan we proberen om vleermuizen met behulp van een vleermuisdetector te herkennen. Dat is een klein apparaat dat de onhoorbare geluiden van de sonar van vleermuizen omzet in voor

ons hoorbare tikken. Bepalend voor het vaststellen van een soort is de frequentie waarop de vleermuisgeluiden worden ontvangen in combinatie met het ritme daarvan. We richten ons op enkele soorten van de bebouwde kom, waar zowel vleermuizen die in gebouwen huizen als vleermuizen die hun kolonies in bomen hebben kunnen voorkomen. De zon gaat op deze dag om 20.41u onder. Omdat de gewone

Blad 23

dwergvleermuis, die een algemeen voorkomende soort is, al vroeg vliegt, 5 tot 20 minuten na zonsondergang, zal de excursie starten om 20.15u op de parkeerplaats van zwembad de Waterwijk te Steenwijk. We zullen onze aandacht richten op het nabij gelegen Slingerbos en de omliggende wijken. Informatie over waar vleermuizen in gebouwen voorkomen, is welkom. Gaat u mee en heeft u een vleermuisdetector, neem deze dan gerust mee. Nadere inlichtingen: Ton Bode, telefoon 0521 512074.

Voor extra informatie en opgave kunt u contact opnemen met Jacco Schilder email: jaccoenmonica@tele2.nl

Zaterdag 29 augustus Kiersche Wijde

De Kiersche Wijde - onderdeel van De Wieden - is een prachtig en waterrijk natuurgebied en in handen van Natuurmonumenten. Het gebied is 101 hectare groot en heeft alle soorten natuur. Er zijn rietlanden, trilvenen, hooilandjes, moerasbossen, meren, petgaten en een eendenkooi. In het gebied leven veel vogels, zoals kleine karekiet, rietgors, blauwborst, roerdomp en waterral maar ook reeën en otters. Ook komen er bijzondere vlinders, libellen en planten voor.

We maken een wandeling in dit afwisselende gebied onder leiding van Johan Hartemink. De paden kunnen drassig zijn dus trek goede wandelschoenen aan.

Vertrek 9.00 uur station Steenwijk (Eesveense zijde) en start excursie 9.30 uur bij de parkeerplaats Lozedijk 10 (tussen Wanneperveen en

Doosje). Meer informatie Johan Hartemink 06-13781024.

Woensdagavond 2 september Kennismakingscursus met libellen

U heeft ze vast wel eens gezien: die grote insecten boven plassen of sloten. Onvermoeibaar vliegen ze heen en weer, nu eens dicht bo

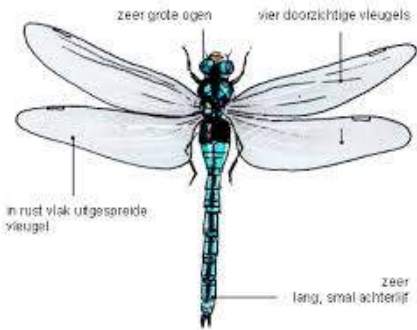
ven het water, dan weer meters hogerop. Met snelle wendingen, soms even stilstaand, jagen ze op andere insecten. Libellen zijn het, rovers met opvallend grote ogen en een mozaïek aan blauwe, gele en bruin - zwarte vlekken op het langgerekte lichaam. Levende fossielen, die al honderden miljoenen jaren nagenoeg onveranderd het luchtruim bevolken.

Maar er zijn ook kleinere, de waterjuffers, die behoedzaam tussen de begroeiing door laveren, soms in groepjes eieren afzettend op waterplanten. Blauwe, rode, gele, bruine of metaalglanzende soorten. Soms vinden wij libellen ver van het water verwijderd, langs bospaden of in heidevelden, dat kunnen zowel de kleine juffers als de wat grotere platbuiken en heidelibellen zijn. Een wonderlijke groep insecten, met merkwaardige gewoonten: de moeite waard om nader kennis mee te maken!

Woensdag 2 september van 19.30 – 22.00 uur theorieavond libellen verzorgd door Ben Prins in 't Hoogthij te Steenwijkerwold

Zaterdag 5 september van 13.30 -16.00 uur excursie middag libellen verzorgd door Ben Prins, plaats nader te bepalen op de theorie avond.

Voor informatie en opgave kunt u contact opnemen met Els Heibrink tel: 06 – 57187354 email: elsheibrink@hotmail.com

Kosten: een vrijwillige bijdrage wordt op prijs gesteld.

Zondag 13 september wandelen door de Rottige Meente

Op zondagmiddag 13 september wordt er gewandeld door de Rottige Meente. Het natuureservaat Rottige Meente behoort evenals 'grote broer' De Weerribben tot de restanten van het laagveenmoeras dat zich ooit over een groot deel van Nederland uitstreckte. Als gevolg van de vervening is een schitterend gebied ontstaan waar onder andere de otter, de grote vuurvlieder en de roerdomp te vinden zijn.

Koppel juli 2015

Het vertrek is om 13.30u vanaf de parkeerplaats bij de Oldelaamsterbrug in Munnekeburen (aan de Grindweg). De wandeling, die tot ongeveer 15.30u zal duren, staat onder leiding van Sandra Visser, telefoon: tel.: 0561-480820 of 06-25246139.

Zaterdag 19 september Vogelringstation en eendenkooi

In de ochtend bezoeken we Stichting Vogelringstation 'De Kooi'. De stichting heeft een vaste vang- en ringplaats in

Melden gevonden vogelring

eendenkooi 'Haasjes' nabij Hasselt. In het ringstation vangen vrijwilligers zangvogels met mistnetten. De vogels worden geringd en diverse gegevens zoals o.a. vleugellengte en gewicht worden vastgelegd voor het vogeltrekstation Arnhem. Ook houdt de stichting zich bezig met het restaureren en in stand houden van eendenkooi 'Haasjes'. Dit om uit cultuurhistorisch oogpunt de kooi en het vak van eendenkooiker voor het nageslacht te bewaren. Het kooikersvak is een typisch Nederlands beroep dat al eeuwenoud is. Vroeger werden de eenden gevangen om op te eten. Tegenwoordig worden er in de Haasjeskooi op dezelfde manier als eeuwen geleden eenden gevangen maar met een ander doel, namelijk ze voorzien van een ring van het vogeltrekstation. De eendenkooi is

Blad 25

eigendom van Staatsbosbeheer maar het beheer is geheel in handen van de stichting. In de kooi is ook een bijenstal en een observatiekast waardoor via twee glazen wanden het doen en laten van de bijen bestudeerd kan worden.

Meer informatie is te vinden op

www.vrsdekooi.nl

De entreprijs is 6 euro voor volwassenen en 2,50 euro voor kinderen. Gepast geld meenemen.

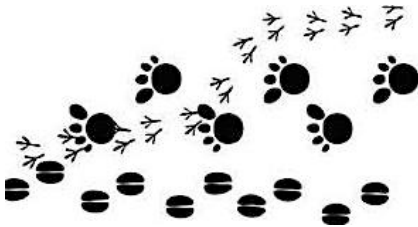
Vertrek 9.00 uur station Steenwijk (Eesveense kant). Start excursie 9.30 uur bij eendenkooi Haasjes aan de Klinkerweg in Hasselt. (Tussen de Boerderijweg en de Boerweg bij de brug over het Kanaal Broek). De

excursie duurt ongeveer twee uur.

Aanmelden voor 14 september i.v.m. het aantal benodigde gidsen en eventuele annulering (bij zeer slecht weer).

saskia_holleboom@hotmail.com

Zaterdag 3 oktober Diersporen

Sporen van dieren, ze vertellen ons over een wereld waar wij meestal geen weet van hebben. Dieren verstoppelen zich doorgaans goed voor ons. Welke dieren komen ergens voor, wat eten ze,

en hoe maken ze gebruik van het landschap? Met een basiskennis van diersporen zal een wandeling door het bos nooit meer hetzelfde zijn. Jeroen Kloppenburg neemt ons mee in de wereld van diersporen. Een deel van het pad kan modderig zijn dus waterdicht schoeisel wordt aanbevolen. Deze excursie sluit aan op de lezing van 21 september. Meer info:

www.diersporen.info

Vertrek 9.00 uur station Steenwijk (Eesveense zijde) en start excursie 9.30 uur bij de parkeerplaats Vloderbrug (Wetering Oost, Scheerwolde).

Agenda voor aankondiging

Zaterdag 5 september Over 't hek gemeente Steenwijkerland. IVN

Noordwest Overijssel zal hieraan mee doen. Informatie hierover kunt u te zijner tijd vinden op onze website en in de lokale media.

Zaterdag 14 november Kop van Overijssel o.l.v. Albert Steenbergen

Maandag 16 november: algemene lezing: Wespenspiegelen betraft met GPS-loggers en camera's

Maandag 21 december: algemene lezing: nog niet ingevuld

Maandag 18 januari 2016: algemene lezing: De IJsseldelta, winter en voorjaar.

Maandag 21 maart 2016: algemene lezing: nog niet ingevuld

AGENDA KNNV en IVN

De vogelwerkgroep houdt in de maanden september tot en met april haar avonden op elke eerste dinsdag van de maand in De Klincke, Kerkstraat 16 te Steenwijk. In de maanden mei en juni worden werkgroepexcursies gehouden.

De vogelgroep IVN houdt in de maanden september t/m april haar avonden op elke tweede dinsdag van de maand in 't Hoogthij, Oldemarktseweg 117, Steenwijkerwold. In mei en juni wordt er een excursie voor de groep georganiseerd.

De vlinderwerkgroep houdt in de maanden oktober tot en met april haar avonden op elke eerste maandag van de maand in De Klincke, Kerkstraat 16 te Steenwijk.

De plantenwerkgroep houdt in de maanden oktober tot en met april (m.u.v. december) haar avonden op elke eerste woensdag van de maand in De Klincke, Kerkstraat 16 te Steenwijk. In de maanden mei en juni worden inventarisaties uitgevoerd.

De geologiewerkgroep houdt in de maanden oktober tot en met april haar avonden op elke tweede dinsdag van de maand (tenzij anders vermeld) in De Meenthe, Stationsplein 1 te Steenwijk. Jaarlijks wordt een (meerdaagse) werkgroepexcursie gehouden. Op de webpagina van de KNNV afdeling is het actuele programma vermeld.

De gezamenlijke lezingen van KNNV en IVN worden in de maanden oktober tot en met maart (februari in combinatie met de KNNV ledenvergadering) gehouden op de derde maandag van de maand in De Klincke, Kerkstraat 16 te Steenwijk.

Installeren van nederlandse zomer...

Installatie mislukt
Error 404: Zomer niet beschikbaar in uw regio

Agenda

- 5 juli Expeditie Rottige Meenthe
- 5 en 12 juli Vaartocht vlinders
Meer info: www.vlinderstichting.nl
- 17 juli Wat leeft er in het moeras
- 25 juli Excursie Olde Maten
- 9 augustus Fietsen door de Weerribben
- 15 augustus Fietsen door de Weerribben
- 23 augustus Ontdek het laarsenpad
- 26 augustus Excursie vleermuizen
- 29 augustus Wandeling Kiersche Wijde
-
- 1 september Vogelwerkgroep
- 2 september Theorieavond libellen in 't Hoogthij
- 5 september Excursie libellen
- 8 september Vogelgroep IVN
- 13 september Wandeling Rottige Meenthe
- 19 september Excursie vogelringstation en eendenkooi
- 21 september Algemene lezing: Diersporen, een kijk op de verborgen wereld van de dieren.
-
- 3 oktober Diersporen
- 5 oktober Vlinderwerkgroep
- 6 oktober Vogelwerkgroep
- 7 oktober Plantenwerkgroep
- 8 oktober Cursus geologie
- 10 oktober Vogelexcursie Lauwersmeer
- 13 oktober Geologiewerkgroep
- 13 oktober Vogelgroep IVN
- 19 oktober: Algemene lezing: Paddenstoelen, zwammen
- 22 oktober Cursus geologie
- 24 oktober Excursie Gaasterland
- 31 oktober Paddenstoelenexcursie

Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas

Retouradres postbus 171 8330 AD Steenwijk.

KNNV vereniging voor veldbiologie
De Noordwesthoek

IVN Vereniging voor natuureducatie en
duurzaamheid afdeling Noordwest-Overijssel